

Op zoek naar een doorbraak
in zorg en welzijn

Neem de mens weer als vertrekpunt

Gaan de plannen van het nieuwe kabinet de arbeidstekorten in de zorg oplossen? In de week na Prinsjesdag werpt talkshow De Eerste Maandag een kritische blik op de toekomst. Gasten uit de politiek en de praktijk komen in het Haagse Madurodam samen om in gesprek te gaan over wat er nodig is om tot een doorbraak te komen in de sector.

“Als je door het raam kijkt, ligt Nederland aan onze voeten, klaar om geregeerd te worden,” grapt talkshowhost Frénk van der Linden. Hij wijst naar buiten, waar bezoekers reuzenstappen maken door het miniatuurlandschap van Madurodam. Van der Linden voegt er veelbetekenend aan toe: “Was het maar zo makkelijk.”

Want zelfs een vice-premier kan de werkelijkheid niet zomaar naar haar hand zetten. Als eerste gast aan de talkshowtafel schuift Fleur Agema aan, sinds twee maanden minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. “Onze zorg staat op klappen,” zegt ze. Door de tekorten op de arbeidsmarkt tekent zich volgens haar een rampscenario af. Tegelijkertijd heeft Agema in haar eerste maanden op het ministerie ook hoop gekregen. “Er is momentum doordat automatisering, digitalisering en generatieve AI samenkomen.”

Zoeken naar oplossingen

Tegenover de minister zit Jelle Boonstra, directeur-bestuurder van RegioPlus. Hij ziet in de plannen van het nieuwe kabinet positieve aanknopingspunten, zegt hij. Toch maakt hij zich zorgen of het genoeg is om de instroom van zorgverleners te verbeteren. Hij hoort graag dat de minister de waarde ziet van regionale samenwerking tussen werkgevers om het werk aantrekkelijker te maken, maar daarvoor moet ze wel ruimte maken in de wet- en regelgeving. “Dat ga ik doen,” belooft Agema meteen. Van der Linden schrikt er een beetje van. Zo’n soepel akkoord is aan een talkshowtafel niet de bedoeling, zegt hij. De zaal lacht met hem mee.

Terug naar de frictie, dus. Vanuit het publiek krijgt Thomas Ploch van de Federatie voor Gezondheid het woord. Hij ziet te veel energie gaan in het managen

van gevolgen, zegt hij, en te weinig in de aanpak van structurele oorzaken. Die opmerking zet de toon voor een middag waarin de verdieping wordt gezocht. Wat schort er aan het systeem, en zou de sector eigenlijk niet moeten proberen om zich minder door het systeem te laten leiden?

Nadat minister Agema de zaal heeft verlaten - zorgverleners zitten op krappe schema's, maar bewindspersonen evengoed - is het tijd voor een gesproken column van Marcel Levi, voorzitter van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek en praktiserend internist. Ten eerste wil hij graag het narratief nuanceren dat de zorg in een grote crisis zou verkeren. “We moeten niet vergeten dat de zorg in Nederland een succesverhaal is,” zegt hij. “Als mijn collega's en ik in het ziekenhuis zijn, denken we: wat doen we toch interessant werk en wat hebben we patiënten meer te bieden dan een paar jaar terug.”

Tot hilariteit van het publiek vertelt Levi dat in de begin-dagen van de telefonie berekend werd dat uiteindelijk een derde van de beroepsbevolking in een telefooncentrale zou moeten werken. Hij wil er maar mee zeggen: problemen op de arbeidsmarkt zijn er om op te lossen. En

daarvoor ziet hij voldoende mogelijkheden. Bijvoorbeeld door van artsen weer wat meer generalisten te maken en door flexibeler te zijn met roosters. Ook valt winst te behalen door meer evidence based te werken, denkt hij. “In Nederland rijden elke dag hardwerkende thuiszorgmedewerkers rond die samen tienduizenden steunkousen aantrekken. Maar er is geen enkele wetenschappelijke publicatie die dit ondersteunt.”

Beter luisteren

Die opmerking over de steunkousen valt niet helemaal goed bij CNV-bestuurslid Justine Feitsma. Zij is een van de gasten bij het eerste groepsgesprek aan tafel. “Ik wil het opnemen voor de thuiszorgmedewerkers,” zegt Feitsma. “Die worden nu gereduceerd tot steunkousen, maar het zijn ongelooflijk knappe mensen die keihard werken, elke dag te maken krijgen met grensoverschrijdend gedrag en zo laag worden ingeschaald dat ze er niet goed van kunnen leven.” Feitsma wil ervoor zorgen dat zorgmedewerkers op de werkvloer de ruimte krijgen om zich uit te spreken. De besluiten en gaan nu vaak over de medewerkers, maar zouden met en voor hen moeten worden genomen.

Aan tafel klinkt veel weerklank voor die oproep om zorgmedewerkers serieuzer te nemen. Wie hun werk aantrekkelijker wil maken, moet naar hun wensen luisteren. Dat geldt niet alleen voor werkgevers, maar ook voor Den Haag. “De politiek wil verandering, maar tegelijkertijd wordt er allemaal wetgeving over ons heengestort,” zegt Ageeth Ouwehand van zorginstelling 's Heeren Loo. “Ik heb het gevoel dat ik voor onze medewerkers een hittedoek moet zijn tegen alle gekte die van buitenaf komt.”

Marjolein Tasche, voorzitter van de Landelijke Huisartsen Vereniging, ziet dat er in Nederland meer huisartsen zijn dan ooit. Toch is er in sommige regio's nog onderbezetting. Hoe kunnen we huisartsen over de drempel halen om zich daar te vestigen? Ook Tasches antwoord is: vraag de professionals waaraan ze behoefte hebben. “Als we goed naar iedereen luisteren, is daar veel meer aan te doen.” Haar doel is dat iedere Nederlander een eigen huisarts heeft. Mensen met een vaste huisarts leven langer en hebben minder zorgvraag, weet ze. “Als generalisten kunnen huisartsen ervoor zorgen dat niet alles wordt doorgepompt naar dure zorg.”

Serius nemen betekent ook vertrouwen. Julian Bushoff, Tweede-Kamerlid voor GroenLinks-PvdA, geeft een concreet voorbeeld van hoe een gebrek aan vertrouwen in zorgverleners hun werk soms frustrerend maakt.

Zijn moeder werkt in de gehandicaptenzorg. Zij maakt mee dat ze voor patiënten die levenslang gehandicapt zijn ieder halfjaar een nieuw formulier moet invullen om te bewijzen dat ze nog steeds gehandicapt zijn. Waarom moet dat steeds weer worden gecontroleerd? “Mijn moeder werkt al haar hele leven met gehandicapten,” zegt Bushoff. “Je kunt haar vertrouwen.”

Ouwehand wijst op het hoge verzuim in de zorg. Ze wil graag nog een oorzaak noemen die vaak onderbelicht blijft. Er zijn veel rapporten over de relatie tussen werkgever en werknemer, maar Ouwehand kent een onderzoek dat uitwijst dat ook de collegialiteit binnen teams vaak te wensen overlaat. “Ik spreek zelf ook zzp'ers van kleur die zeggen: ik laat me niet meer bullyen door mijn team.” Het probleem vraagt oplettendheid, want vaak werkt schaamte verbloemend, zegt Ouwehand. “Het kost echt veel kracht om te zeggen: ik word gepest.”

Kan AI voor een revolutie zorgen?

Minister Agema rekent in haar plannen op een revolutie in de zorg: ze wil de weg vrijmaken voor kunstmatige intelligentie. Bij een AI-pilot lukte het al om de administratietijd rondom een consult terug te brengen van zeven minuten naar vijftien seconden. “Zo komt er weer tijd voor het persoonlijke gesprek tussen patiënt en specialist,” zegt de minister.

De zaal heeft nadrukkelijke bedenkingen of AI de administratielast werkelijk zou kunnen halveren. Daarvoor is het ook nodig om de onnodige regeldruk en verantwoordingen te schrappen, klinkt het. Kunstmatige intelligentie gaat bovendien de problemen op de arbeidsmarkt niet oplossen, oppert Levi. “Dat zit veel meer aan de kant van de mensen die dingen moeten doen: verplegen, op de ambulance rijden.”

“Zo komt er weer tijd voor het persoonlijke gesprek tussen patiënt en specialist.”

Buiten de hokjes denken

Marcel Canoy neemt plaats achter het kathedraal voor de tweede gesproken column van de dag. Hij is hoogleraar gezondheidseconomie en dementie aan de VU Amsterdam. Tevens is hij iemand die graag het vuur van de discussie opstookt, zo blijkt al snel. Minister Agema is er vanmiddag veel te makkelijk vanaf gekomen, stelt hij. Hij had wel een goede vraag voor haar geweten: hoe kun je in je regeerprogramma zeggen dat je inzet op innovatie en preventie, terwijl je er tegelijkertijd op bezuinigt? “Het is allemaal voor de bühne,” zegt Canoy. “Ik noem het niet het kabinet-Schoof, maar vooruit-Schoof, omdat de regering de problemen voor zich uitschuift.”

Een van de manieren om de problemen in de zorg daadwerkelijk aan te pakken, ziet Canoy in de inzet van vrijwilligers. Nederland heeft na de Tweede Wereldoorlog een vreemde afslag genomen, zegt Canoy. “Alles wat een beetje op zorg lijkt, financieren we als zorg en laten we uitvoeren door zorgpersoneel dat schaars en duur is.” Er zijn in Nederland anderhalf miljoen zestigplussers, weet Canoy. “Ik wil ze niet van de golfbaan jagen, maar als je het slimmer inricht kun je ze inzetten om dingen te doen waar geen zorgprofessional voor nodig is. Dat gaat om steunkousen, maar ook om duizend andere dingen.”

“Als we goed naar iedereen luisteren, is er veel meer aan onderbezetting te doen.”

“De politiek wil verandering, maar tegelijkertijd wordt er allemaal wetgeving over ons heengestort.”

Redeneren vanuit de mens

Dat is precies het omgekeerde van hoe het zou moeten werken, beaamt Lex Staal, directeur-bestuurder van Sociaal Werk Nederland. “We moeten denken vanuit de mensen in de wijken en de buurten. Mensen hebben altijd een vraag vanuit hun leven en dan moet je kijken hoe de zorg daarbij aansluit.” Staal is ervan overtuigd dat mensen uiteindelijk helemaal niet zoveel zullen vragen, omdat er binnen buurten grote bereidheid is om voor elkaar te zorgen. Op deze manier zou de druk op de zorg dus afnemen.

De sector moet dan wel zorgen dat die is ingericht om tegemoet te komen aan de vragen die er zijn. Het heeft Staal geërgerd dat hij het woord ‘welzijn’ vandaag zo weinig heeft gehoord. Preventie in de directe leefomgeving kan veel betekenen, maar vraagt volgens Staal wel om een nauwere samenwerking binnen de sector. Door de verscotting van het systeem is dat lastig, ziet hij. “We noemen het de sector zorg en welzijn, maar het enige dat we gemeen hebben is ons pensioenfonds,” zegt Staal.

Tegenover hem zit jongerenwerker Katie Eppenhof uit Tilburg, onlangs verkozen tot sociaal werker van het jaar. Denken vanuit de mensen, vanuit de buurten - het gaat haar vanzelf af.

“Ik wil altijd de stem van de jongeren laten horen,” zegt ze. “Zij willen graag erkenning, waardering en zeggenschap.” Datzelfde geldt in feite ook voor de medewerkers in zorg en welzijn, denkt Eppenhof. “We zijn allemaal mensen die gezien willen worden.”

In zijn afsluitende woorden zegt Boonstra blij te zijn met de levendige discussie en de betrokkenheid in de zaal, maar ook met de rode lijn die hij uit de gesprekken haalt. Lange tijd werd de arbeidsmarkt in de sector als afgeleide gezien: er werden grote plannen gemaakt en daar werden dan de mensen bij gezocht. Nu wordt er vaker geredeneerd vanuit de mens als beperkende factor, constateert Boonstra. “We zijn weer op zoek naar verbinding tussen het systeem en de samenleving. Als we de mens weer als vertrekpunt nemen, denk ik dat de samenleving veel leuker wordt.”

De volgende Studio R+ Talkshow staat gepland op

maandag 22 september 2025.

Studio R+ is een initiatief van RegioPlus,

meer informatie:
079 323 03 19
info@regioplus.nl
www.regioplus.nl

